

Balogh Péter

FEJLESZTÉSPOLITIKAI FORRÁSABSZORPCIÓ, TÁRSADALMI ROZSDÁSODOTTSÁG ÉS GAZDASÁGI TELJESÍTMÉNY AZ EURÓPAI UNIÓBAN*

BEVEZETÉS

Jelen elemző dolgozat az európai uniós fejlesztéspolitikai támogatások lehívásának dinamikája, az országok társadalmának rozsdásodottsága – azaz a korrupció elterjedtsége –, és a gazdasági fejlődés közötti összefüggések feltárásával foglalkozik. Elsőként vázlatosan áttekintjük a két fő tényező – az európai uniós fejlesztéspolitika és a korrupció – néhány elméleti aspektusát, majd az adatelemzések előtt bemutatjuk a komplex adatbázist, melyet több forrásból származó adatok egymáshoz rendezésével állítottunk össze. Az adatelemzések keretében megkíséreljük vázolni, hogy milyen irányú és erősségű összefüggések vannak a vizsgált tényezők között: a gazdasági helyzet befolyásolja-e a forrásabszorpciót, és fordítva; a korrupció elterjedtsége milyen hatással van a támogatások lehívására, s emellett kitérünk további tényezők szerepére is a vizsgált problémák kapcsán: megvizsgáljuk például, hogy az EU-források lehívásának keretét adó intézményi környezet milyen szereppel bír. Végezetül az adatelemzések főbb eredményeinek összefoglalásával és ezeken alapuló, az országok közötti egyenlőtlenségekre vonatkozó következtetésekkel zárul az írásmű.

ELMÉLETI VÁZLAT

A (terület)fejlesztés (– regionális) politika az Európai Unióban – vázlatos áttekintés

---

* Ezzel az írással köszöntöm Felek Gyabört mint tanulmányaimban és munkámban egyaránt támogató tanárt és tanszékvezetőt.

Mára a térbeli különbségek mérséklése az Európai Unióban nemzeti és szupranacionális szinten egyaránt kiemelt feladattá lépett elő¹, amit a területfejlesztés és a regionális politika intézménye lát el. Utóbbi célja általánosságban „*a különböző földrajzi térségek eltérő természeti, gazdasági és társadalmi sajátosságainak, környezetének megváltoztatása*” (Forman 2000: 11). Országokként és az Európai Unióban a mindenkori regionális politika konkrét céljait és feladatait számos formában és helyen megfogalmazták². A *területfejlesztés hosszú távú céljai* között található például a munkaalkalmak teremtése, a túlnépesedett városközpontokra nehezedő demográfiai nyomás mérséklése, a nemzeti erőforrások hatékony hasznosítása, *a régiók közötti indokolatlan fejlettségbeli különbségek csökkentése*. De ide sorolható továbbá a regionális kultúrák és identitás megőrzése, valamint a népesség és a környezet egyensúlyának fenntartása is (Forman 2000: 13).

A regionális politika eszközrendszere meglehetősen sokrétű³, s a legtöbb esetben a segítségre való *rászorultságot valamilyen kritérium vagy kritériumok összessége* – általában a munkanélküliség, alacsony jövedelem, magas elvándorlás, erőforrásbeli- vagy infrastrukturális hiányosságok – *alapján állapítják meg*. A szubvenció mértéke pedig általában az érintett terület hátrányos körülményeinek milyenségétől függ (Hansen 1974: 24-25).

Részleteiben vizsgálva az Európai Unió strukturális és kohéziós politikájának alapja tehát az ún. *kohéziós célkitűzés*; a közösség gazdasági és szociális kohéziójának erősítése (Kengyel 2001: 149). Közösségi szinten a stratégiai dokumentumok ugyancsak első számú prioritásként kezelik a szociális és gazdasági kohézió kérdését – s az Unió ennek megfelelően alakította a struktúrapolitikát, azaz a strukturális alapok célok szerinti elosztását. (Horváth 2001: 18-19).

Az EU regionális politikája jellemzően tehát a méltányosság, az igazságosság és szolidaritás elvét előtérbe helyezve az elmaradott és válságos helyzetben lévő térségek támogatását preferálta – nem ok nélkül. Mindennek következtében azonban globális szinten az európai tér versenyképessége romlott a többi országhoz, térséghez képest, így az új évezredtől már – a támogatáspolitikai 2000-et követő reformja keretében – a versenyképesség tényezői folyamatosan újra hangsúlyosabbá váltak a támogatáspolitikában, ami a 2000-2006-os programo-

¹ Lásd például: Olson (1997: 208).

² Ennek áttekintését lásd pl.: Forman 2000: 37-113; Forman 2001: 15-57; Kengyel 2008: 57-101.

³ Részletezve lásd például: Forman 2000: 30-33; Kengyel 2008: 71-83.

zási időszakban már „számszerűen” is megjelenik. Azonban csak a 2007-2013-as tervezési időszak vonatkozásában beszélnek valóban új strukturális és kohéziós politikai irányvonalokról (Horváth 2001: 30-32), ahol a prioritások előtérbe kerültek a pusztán technikai pénzügyi allokáció helyett, aminek következtében már olyan akciók, beavatkozások támogatása szükséges, melyek *a közösségen belüli gazdasági, szociális és területi különbségek mérséklődéséhez hozzájárulnak* (de a) *versenyképesség növelése* révén. (Horváth 2001: 33).

Társadalmak rozsdája: a korrupció – vázlatos áttekintés

A dolgozat címében is szereplő kifejezést – társadalmunk rozsdája – Jon Elster (2006: 83) írásából kölcsönöztük⁴ utalásként arra a megközelítésmódra, melyre alapozva a korrupció kérdését értelmezni igyekszünk.

Elster az intézmények társadalmi életben betöltött jelentősége kapcsán megfogalmazza, hogy azok megóvnak a szenvedélyből és az önérdékkövetésből származó káros hatásoktól – feltéve, hogy maguk az intézmények nem terheltek ilyen jelenségekkel (Elster 2006: 83). Az intézmények egyrészt – amennyiben azokat mint felnevelt egyéneket tekintjük – hatnak ránk, azaz formális szankciók alkalmazásával emberek egy jól körülhatárolható csoportjának viselkedését irányítják (Elster 2006: 83). Ha az ehhez szükséges intézményi akarat kimunkálása (mégis)⁵ sikeres, s egyértelműen meghatározásra kerülnek azon célok, melyet az intézmény elérni kíván, ez a szabályozási folyamat még továbbra is problematikus lehet, amennyiben nem feltétlenül biztos, hogy az intézményi akarat megvalósításával megbízott *személyek* nem térnek el ettől saját érdekeik előtérbe helyezésével (Elster 2006: 89). Az önérdék és a közérdek ütközésének, a korrupciós célok és lehetőségek kialakulása megakadályozását célzó intézményi technikáknak számos formája lehetséges, azonban mindegyik esetében számolni lehet olyan tényezővel, mely vagy megghiúsítja ezt, vagy az intézmény stabilitása ellen hat (Elster 2006: 90)⁶.

---

⁴ Aki pedig Tocqueville-től kölcsönzi (Elster 2006: 83).

⁵ Ez ugyanis több tekintetben akadályokba ütközhet, mivel az intézmények önmaguk is *egyénekből állnak*, ezért nehéznek (*lehetetlennek*) bizonyulhat – demokratikus működés mellett – egységes célok kimunkálása, megfogalmazása (Elster 2006: 88-89). Lásd még ehhez a szavazási paradoxont: Bod 2006: 39-40.

⁶ Végül meglehetősen borús képet fest a korrupció kontrollálásának lehetősége tekintetében, mivel vélekedése szerint ezen társadalmi probléma elterjedtsége nem elsősorban az önérdékre való ráhatás függvénye, hanem az erkölcs és a társadalmi normák állapotának lenyomata (Elster 2006: 90).

Az intézmények tehát leggyakrabban valamilyen társadalmilag lényegesnek ítélt cél elérése érdekében létrehozott struktúra részeként válnak a korrupció szempontjából lényeges elemmé. Ez a helyzet egyrészt a gazdaság redisztribúció formájában történő intézményesedése esetén fordul elő⁷, így az újraelosztás aktusa kiemelten lényeges a téma szempontjából⁸.

A korrupció alapvetően – s ezen tekintetbenvéleményösszhang látszik kibontakozni a sokféle diszciplína sokféle meghatározása körében⁹ – *káros jelenségként, problémaként* (Kránitz 2003:14) tételeződik. Hankiss Elemér értelmezésében a korrupció a társadalmi elosztásnak a mindennapi interakciók keretében létrejövő torzulásának, torzulássorozatának olyan aktusa, mely során a javak társadalmilag rögzített elosztásrendjét egy, az elosztásért felelős személy valaki javára megsérti, amiért cserébe ellenszolgáltatást kap vagy vár (Hankiss 2004: 61)¹⁰.

A korrupció világméretű vizsgálatát és az ellene való küzdelem¹¹ alapjait megteremtő Transparency International által a jelenségről megalkotott fogalmi kép (Kránitz 2003) értelmében a korrupció szintén a társadalmi elosztási rendszert módosító (torzító/korrigáló) jelenség, melynek összetevői tekintetében egyetértés mutatkozik abban, hogy

- ez egy káros, nemkívánatos jelenség, bár lehetnek pozitív hatásai is
- nehezen felderíthető és bizonyítható
- minden esetben valamilyen hatalommal (politikai, hivatali, gazdasági) való visszaélést jelent
- főként anyagi haszonszerzés motiválja

⁷ Azonban a piaci rendszerekben is kialakulhatnak korrupciós alkalmak – jellemzően a gazdasági élet szabályozottsága, illetve szabályozatlansága következtében. Lásd ehhez a chicagói közgazdaságtani iskola kutatóinak (Mitchell–Munger 2004: 138-142), illetve G. J. Stigler (1989) munkásságát a *szabályozás leíró elméletéről* (Lőrincz 2007: 113), illetve az érdekeltek által kezdeményezett szabályozásról (Stigler 1989: 325).

⁸ A korrupció előfeltételei: (1.) közösség tagjai között elosztandó közvagyon megjelenése, (2.) az ezt megvalósító elosztó hatalom delegálása (tiszttségviselők), (3.) az elosztás valamilyen – nem kellő szigorral szankcionált – rendje (Hankiss 2004: 54-55).

⁹ Lásd ehhez például: Kránitz (2003), Szántó–Tóth–Varga–Cserpes (2012).

¹⁰ Hankiss ugyanakkor utal arra is, hogy lehetséges a korrupciót mint *pozitív jelenséget* is értelmezni – elsősorban olyan országokban, ahol a gazdasági-társadalmi élet túlzottan bürokratizált, vagy a döntéshozatal túlságosan centralizált. Ekkor a korrupció felgyorsíthatja a döntéshozatali folyamatokat (Hankiss 2004: 79-80).

¹¹ A korrupció elleni intézményesítet (ített) küzdelemmel, illetve a korrupcióellenes intézkedések logikájával kapcsolatosan lásd rendre Farkas (1998) és Gardiner–Lyman (2004).

- mindig célzatos cselekmény, mely mögött található
- egy, a saját érdekeinek érvényesítése céljából előnyt, jogtalan különjuttatást nyújtó aktív elkövető, és hozzá kapcsolódóan
- egy passzív elkövető, aki a felkínált különjuttatásért cserébe megszegi hivatali-gazdasági kötelességét¹²
- állami szinten ezen két fél közti korrupt aktusok sajátos módon összeg-ződnek, s egyedi, szórványos jelenségekből társadalmi jelenséggé válnak, minek következtében
- sajátos önmozgásra, önfejlődésre, fejlődéstörvényekre tesznek szert (Kráritz 2003: 14-15)

Jelen munka szempontjából a korrupció utóbbi két aspektusa fontos igazán a számunkra: az nevezetesen, hogy miként értelmezhető a korrupció egyfajta – a cselekvők közötti interakciók rendszereként előálló, de hozzájuk képest, s az ország egésze szempontjából immár – külsővé vált jelenséggé – s még lényege-sebb, hogy ez a társadalmi jelenség miként befolyásolja adott ország működését. Hankiss (2004) például maga is felveti a kérdést, hogy – amennyiben működik a korrupció csapdája egy országban – milyen hatással lehet a korrupció a társadal-mi egyenlőtlenségekre: alapvetően ez a hatás konzerváló, az eredetileg meglévő különbségeket megszilárdító jellegű.

ADATELEMZÉSEK

Bevezető módszertani megjegyzések

Az alábbi elemzések keretében 24 európai uniós tagállam¹³ adatainak összegyűj-tésével alakítottunk ki egy komplex adatbázist, mely egyszerre tartalmaz több for-

---

¹² Ennek kifejtéseként lásd, ahogy a korrupciót a gazdaságpszichológia és a modern poli-tikai gazdaságtan szemléletmódjára alapozva mikroszintű, az egyének közötti interak-cióként értelmezi Szántó Zoltán (1997), amikor a jelenséget egy sajátos kapcsolati hálózatba illeszti; s a megbízó-megbízott-kliens közötti tranzakcióként írja le (Szántó 1997: 110). Lásd ehhez továbbá: Szántó–Tóth–Varga (2012).

¹³ A vizsgált államok az alábbiak: 1. Belgium, 2. Bulgária, 3. Ciprus, 4. Csehország, 5. Dá-nia, 6. Észtország, 7. Finnország, 8. Franciaország, 9. Görögország, 10. Hollandia, 11. Írország, 12. Lengyelország, 13. Lettország, 14. Litvánia, 15. Magyarország, 16. Málta, 17. Nagy-Britannia, 18. Németország, 19. Olaszország, 20. Portugália, 21. Románia, 22. Svédország, 23. Szlovákia, 24. Szlovénia.

rásból származó információkat (a változók leírását és forrásait az 1. számú táblázatban mutatjuk be).

Az adatelemzések keretében olyan – lineáris regressziós – modelleket használunk, melyek lehetővé teszik, hogy bizonyos alternatív magyarázatokat statisztikai úton kontrolláljunk – pl. az ún. *'regression discontinuity design'* alkalmazásával, mellyel – a gyakorlatban a társadalomtudományokban sűrűn nem alkalmazható – randomizálás nélkül érhetünk el a kísérleti módszerekhez hasonló magas belső érvényességi szintet (Moksony 2005: 99).

1. táblázat: változók bemutatása

Változó	Tartalom	Forrás
Forrásabszorpció szint	Az Európai Unió Strukturális és Kohéziós Alapjaiból adott tagállam számára rendelkezésre álló keretből felhasznált rész (%) 2010. május 31-ig.	www.euractiv.com (idézi Kirbiš 2011: 15)
Gazdasági teljesítmény (2006), Gazdasági teljesítmény (2010)	Adott tagállam vásárlóerő-értékben (PPS) mért GDP-je az Európai Unió átlag %-ban	Saját összeállítás az Eurostat hivatalos honlapjának adatiból (www.eurostat.com)
I.I.R. (EU dom.)	Az EU-forrásokat a hazai forrásokkal együttes, az uniós támogatások által dominált intézményrendszerben (integráltan) lehívó tagországokat jelölő dummy változó. („Integrált Implementációs Rendszer [az uniós források dominanciájával]”).	Lásd: Ferry – Gross – Bachter – McMaster 2007: 29-36 Kirbiš 2011: 6-7, 25.
Inverz CPI	Adott tagállamban az uniós forráslehívás időszakában (2007, 2008, 2009, 2010) mért CPI (Korrupciós Érzékelési Index, mely adott ország állami szektorában, a külső szakértők által tapasztalható korrupciót méri [CPI 2010: 1]) inverz értéke (Keller-sik 2009: 168. alapján), mely így adott országban a korrupció mértékét számszerűsíti 0-10-ig terjedő skálán, ahol a magasabb érték magasabb korrupciós szintet jelöl.	Saját összeállítás és számítás a Transparenci International honlapján (www.transparency.hu) található adatokból
Munkanélküliség (2006)	Adott tagállamban mért munkanélküliségi ráta (%)	Saját összeállítás az Eurostat hivatalos honlapjának (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/) adataiból

GAZDASÁGI TELJESÍTMÉNY ÉS FORRÁSABSZORPCIÓ ÖSSZEFÜGGÉSEI

Az országok gazdasági teljesítménye és az EU-támogatások lehívásának kapcsolata jelen feltáró jellegű munka keretében két szempontból is érdekes lehet. Egyrészt megfogalmazható egy olyan jellegű összefüggés, hogy a gazdasági helyzet meghatározza, illetve befolyással lehet a forrásabszorpciós szintre – a magasabb szinten teljesítő országok gazdaságának szereplői sikeresebben képesek a támogatások mobilizálására. Másrészt a gazdasági teljesítmény – legalábbis részben – függhet a fejlesztési források lehívásának mértékétől.

A fenti kapcsolatok valóban érdekesek lehetnek, ha figyelembe vesszük, hogy az empirikus adatok alapján számszerűen 0,38-as értékű korrelációs együttható jellemző a kezdeti – 2006-os – gazdasági fejlettségi- (GDP PPS az EU-átlag százalékában) és a forráslehívási szint között, másrészt pedig 0,35-ös mutató az utóbbi tényező és a 2010-es GDP-érték között.

Az elemzések első részében a fenti összefüggéseket finomítjuk tovább – elsőként a gazdasági helyzetnek a forrásabszorpciós képességre kifejtett hatását vizsgáljuk.

Az országok adatait lineáris regressziós eljárással vizsgálva az előbbieken látott pozitív kapcsolat hatásnagyságát tekintve is számszerűsíthető: a 2. táblázat első modellje (M1) alapján megfogalmazható, hogy – példaképpen – átlagosan 10 százalékponttal magasabb fejlettségi szint 1,7 százalékkal magasabb forráslehívási szintet indukál. Az országokban mért munkanélküliség szintjét – mely nyilvánvalóan lényeges torzító tényező, alternatív magyarázat lehet a fenti összefüggés vonatkozásában – kontrollálva az összefüggés számottevő mértékben nem változik; a gazdasági teljesítmény szintjéből származó hatás értéke 1 tizedre módosul; a magasabb munkanélküliség ugyanakkor jelentősen csökkenti a forráslehívási képességet (2. táblázat: M2).

A források megszerzésének *intézményi keretei* – a szakirodalom alapján (Ferry – Gross – Bachtler – McMaster 2007, Kirbiš 2011) – olyan tényezőnek minősülnek, melyek markánsan befolyásolhatják a támogatások lehívásának mértékét¹⁴,

¹⁴ Elméletben három, gyakorlatban négy fajtáját különböztetik meg az EU-források programszintű implementációjának. Ezek elkülönítése a hazai és az uniós forrásokat allokaló támogatási-döntéshozatali rendszer – tagállamonként változó – egymáshoz való viszonya alapján történik. Az (1) *integrált implementációs rendszer(ek)* esetében egyetlen döntéshozatali folyamat működik – pontosabban az EU-s forrásokat a hazai, már létező gazdaságfejlesztési csatornákat jelentő döntéshozatali folyamatba illesztve menedzse-

így ennek hatására is érdemes lehet kitérnünk az elemzés során – olyannyira, hogy ezen intézményi berendezkedést mérő változóból származó hatást önmagában is számszerűsítjük.

2. táblázat: a forrásabszorpciót meghatározó tényezők I.

Magyarázó változók (b együtthatók)	Függő változó: forrásabszorpciós szint (%; 2010. május 31.)				
	M1	M2	M3	M4	M5
Konstans	20,76	42,29	37,28	-9,07	14,03
Gazdasági teljesítmény (2006)	0,17	0,10	–	0,40	0,30
Munkanélküliség (2006)	–	-2,07	–	–	-1,51
I.I.R. (EU dom.)	–	–	-3,22	17,41	13,09

Az adatok alapján átlagosan 3 százalékkal *alacsonyabb* az abszorpciós szint azon országokban, amelyekben az EU-s források dominánsak a hazai forrásokkal közösen kezelt fejlesztéspolitikai intézményrendszerben (2. táblázat: M3). Mindez azonban önmagában hamis összefüggés, hiszen a hazai fejlesztési forrásait s az uniós forrásokat azonos keretben kezelő országok jellemzően az Európai Unió kevésbé fejlett államai – ezt támasztják alá az adatok közvetlenül s közvetetten egyaránt. Előbbi-hez kapcsolódóan: a forráslehívás fenti intézményi formáját alkalmazó tagállamok az Európai Unió átlagos gazdasági szintjének mindössze 63,6%-át érik el, míg az egyéb intézményi formákat alkalmazó országokra átlagosan az uniós átlag 114,6%-a jellemző. A gazdasági szint előbbi szerepe közvetetten a következő modell (2. táblázat: M4) eredményeiben is tükröződik: amennyiben kontrolláljuk a gazdasági szint különbözőségét, a vizsgált intézményi berendezkedés hatása pozitívrá változik s markánsan nő: az integrált, uniós források által dominált fejlesztési intézményrendszerrel jellemezhető országokban – a gazdasági szint hatásától eltekintve – átlagosan

lik. Amennyiben a hazai források arányukat tekintve többségben vannak/maradnak a rendszerben, az integrált rendszerben az uniós támogatások alárendelt szereppel bírnak (1.1), ha azonban az ellenkezője a helyzet – mint például az új tagállamok esetében –, akkor egy másik alesetével van dolgunk az integrált implementációs rendszereknek: az EU-források által dominált integrált rendszerrel. Az (2) *elkülönített implementációs rendszerben* külön döntéshozatali folyamat működik egy országban a hazai és külön az uniós források allokálására. Végül (3) az *összehangolt implementációs rendszer* esetében – mely tulajdonképpen az előbbi két típus kombinációja – az uniós és hazai forrásokkal kapcsolatos döntéshozatal elkülönített, azonban a két támogatási forma párhuzamosan és egymással összehangoltan működik (Ferry–Gross–Bachtler–McMaster 2007: 29-36, Kirbiš 2011, 6-7; 25)

17,4%-kal magasabb abszorpciós szint jellemző. A hatás robosztusnak tekinthető, amennyiben a munkanélküliségi szintet is konstanson tartva (M5 modell) még mindig átlagosan 13%-kal magasabb a támogatás-lehívási intenzitás.

A fentiekben vázolt másik irányú összefüggés kibontásához tekintsük elsőként az összefüggést számszerűsítő értékeket: az eredmények alapján – például – 10 százalékkal magasabb forrásabszorpciós szint átlagosan 7 százalékkal magasabb gazdasági fejlettségi szintet eredményez (3. táblázat: M6). Amennyiben azonban ezen nyers hatást kontrolláljuk az országok között eleve meglévő gazdasági fejlettségbeli különbségek szerint, akkor a forrásabszorpciós szint hatása jelentősen lecsökken – lényegében elhanyagolhatóvá válik –, s negatívra vált (3. táblázat: M7). Ugyanakkor ezen modell a korábbi gazdasági szint hatásának relatív jelentőségére (is) utal: 1 százalékkal magasabb kiinduló GDP átlagosan 0,9%-kal magasabb növekményt jelent a 2010-es GDP-szintben.

Valóban úgy tűnik, hogy a korábbi gazdasági szint jelentősebb hatással van a 2010-es GDP-re, mivel a két változó közötti – korábban bemutatott – 0,35-ös értékű korrelációs együttható – a 2006-os gazdasági szint szerint kontrollált – parciális értéke jelentősen alacsonyabb (és negatív; -0,17). Ugyanezt támasztja alá, hogy a két gazdasági teljesítmény közötti (nyers) korrelációs érték (0,985) nem módosul az abszorpciós szintet kontrolláló parciális együttható értéke alapján (0,983).

Az abszorpciós szint hatása tovább csökken a további kontextuális tényezők beemelésével: a munkanélküliségi arány, majd az uniós források dominanciáját jelentő intézményi berendezkedés hatását kontrolláló modellekben (M8, illetve M9) nulla körüli érték mérhető. Utóbbi tényező relatív hatása ugyanakkor szembevetendő: az EU-s forrásokat ilyen formában becsatornázó országok átlagosan 1,05%-kal magasabb gazdasági szinttel jellemezhetők – a többi tényezőtől származó hatásoktól eltekintve.

3. táblázat: a gazdasági teljesítményt meghatározó tényezők I.

Magyarázó változók (b együtthatók)	Függő változó: gazdasági teljesítmény (GDP PPS EU átlag %-ában)			
	M6	M7	M8	M9
Konstans	65,02	13,30	3,03	1,06
Forrásabszorpciós szint	0,70	-0,06	-0,003	-0,01
Gazdasági teljesítmény (2006)	–	0,90	0,91	0,92
Munkanélküliség (2006)	–	–	–	0,90
I.I.R. (EU dom.)	–	–	–	1,05

KORRUPCIÓ ÉS FORRÁSLEHÍVÁS

A korrupció – az általunk számított inverz korrupcióérzékelési index – jelentősebb mértékűnek mutatkozik a gazdaságilag kevésbé fejlett országok esetében¹⁵ (a korrelációs együttható -0,83 illetve -0,86 rendre a 2006-os illetve 2010-es GDP-értékekkel számítva), és csökkenti a forráslehívási képességet is: az abszorpciós értékek és a korrupciót mérő mutatószám között -0,44-es korreláció mutatható ki, s egy-ségnyivel magasabb korrupciós szinthez átlagosan 3,4%-kal alacsonyabb forráslehi-vási képesség tartozik (4. táblázat: M10). Ugyanakkor az EU-s források dominálta fejlesztéspolitikai intézményrendszert alkalmazó államok közélete korruptabbnak tűnik az adatok alapján: előbbieket esetében ugyanis átlagosan 4,86-os értéket vesz fel a korrupciós szint, míg a nem ilyen típusba tartozó országokban kevésbé tűnik ki-terjedtnek a társadalmak rozsdásodottsága (átlagosan 2,56), ezért érdemes lehet ezen intézményi tényezőt kontrollváltozóként alkalmazni a további becslések során.

A korrupció kiterjedtségének így számított kedvezőtlen hatása tovább nő; már közel öt százalékkal alacsonyabb forrásabszorpcióval lehet számolni egységnyivel magasabb korrupciós szintű országok esetében (4. táblázat: M11).

A korábbi számítások eredményei alapján ebben az esetben is indokolt a forrás-abszorpciót befolyásoló egyéb tényezők hatását beemelni és konstanson tartani – ekkor megállapítható, hogy a kezdeti gazdasági teljesítmény (4. táblázat: M12) és munkanélküliségi mutatók (4. táblázat: M13) hatásának kiszűrésével mérséklődik bár, de továbbra is megmarad a korrupciónak az EU-s támogatások felhasználására gyakorolt negatív hatása.

4. táblázat: a forrásabszorpciót meghatározó tényezők II.

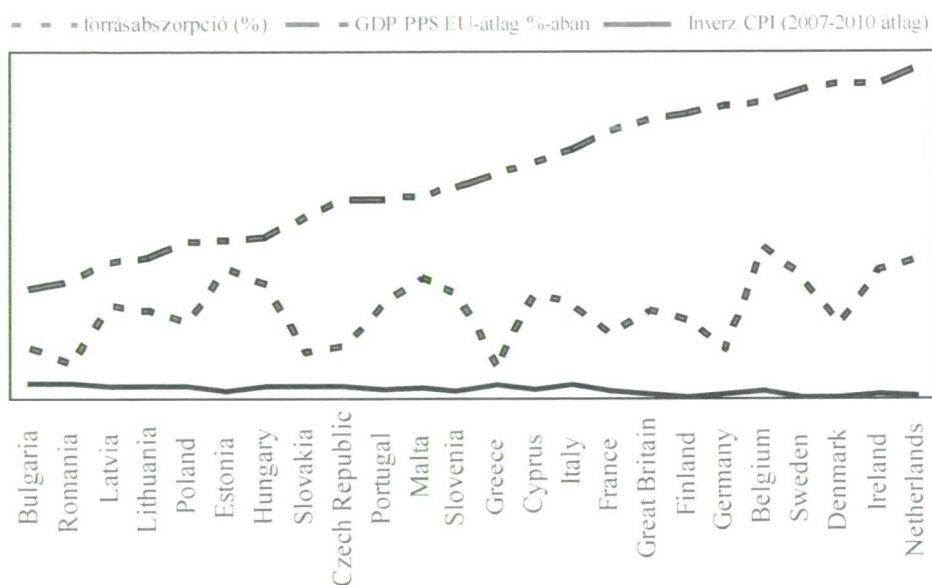
Magyarázó változók (b együtthatók)	Függő változó: forrásabszorpciós szint (%; 2010. május 31.)			
	M10	M11	M12	M13
Konstans	48,16	49,63	12,72	32,31
Inverz CPI	-3,37	-4,83	-2,48	-2,22
I.I.R. (EU dom.)	–	7,89	16,23	12,27
Gazdasági teljesítmény (2006)	–	–	–	0,18
Munkanélküliség (2006)	–	–	–	-1,43

¹⁵ Empirikus adatokkal alátámasztva ezzel részben ellentétes eredményekre jutott Campos-Giovanonni (2007: 20): kutatási eredményeik alapján arra a következtetésre jutottak, hogy nem csak a fejlett, hanem a szegényebb országok esetében is lényeges eszköz a politikai nyomásgyakorlásban a lobbizás.

Végezetül vizsgáljuk meg, hogy a fenti nevezetes tényezők miként befolyásolják a gazdasági teljesítményt.

Kiinduló összefüggéseink ismerősek a korábbiakból (lásd még: 1. ábra): magasabb forrásabszorpciós szint *önmagában* növeli a gazdasági teljesítményt (lásd 3. táblázat: M6 illetve 5. táblázat: M14), a korrupció pedig negatív korrelációban van a gazdasági szinttel – itt számszerűsítve: egységnyi növekedése átlagosan 13 százalékponttal csökkenti a GDP-t (5. táblázat: M15).

1. ábra: gazdasági teljesítmény, korrupciós- és forrásabszorpciós szint általános együttjárása

A mindkét fenti tényezőt együttesen figyelembe véve kapott becslés eredményei (5. táblázat: M16) alapján megfogalmazható, hogy a forrásabszorpciós szint hatása lecsökken és előjelet vált a korrupció elterjedtségének figyelembe vétele mellett; utóbbi hatása azonban lényegében változatlan marad. Az az összefüggés látszik tehát kirajzolódni, hogy a gazdasági teljesítményt inkább meghatározza a korrupció mértéke, mint a forrásabszorpciós képesség. Ezt támasztják alá a korrelációs számítások is: a 2010-es GDP és az Inverz CPI közötti nyers korreláció együtttható $-0,86$, s az abszorpciós szint konstanson tartása mellett számított ugyanezen változók közötti parciális korrelációs együtttható is $-0,84$. Míg a gazdasági szint forrásabszorpcióval számított $0,35$ -es kétváltozós együttthatója a korrupció kont-

rollváltozóként történő bevonását követően kapott parciális összefüggésben elhanyagolható (-0,07).

A kontrollváltozók – különösen a kiinduló, azaz 2006-os gazdasági szint – beemelésével csökken a hatása a korrupció elterjedtségének (5. táblázat: M17-M19), azonban relatív jelentősége megmarad a gazdasági tényező dominanciájától eltekintve (lásd az 5. táblázat M19b: magyarázó változók béta értékei).

5. táblázat: a gazdasági teljesítményt meghatározó tényezők II.

Magyarázó változók (b együtthatók)	Függő változó: gazdasági teljesítmény (GDP PPS EU átlag %-ában)						
	M14	M15	M16	M17	M18	M19	M19b
Konstans	65,02	139,31	142,97	32,92	21,81	20,44	–
Forrásabszorpció szint	0,70	–	-0,08	-0,11	-0,05	0,05	-0,02
Inverz CPI	–	-13,26	-13,52	-2,22	-2,29	-2,29	-0,15
Gazdasági teljesítmény (2006)	–	–	–	0,79	0,80	0,82	0,92
Munkanélküliség (2006)	–	–	–	–	0,90	0,93	0,08
I.I.R. (EU dom.)	–	–	–	–	–	0,70	0,01

ÖSSZEFOGLALÁS ÉS KÖVETKEZTETÉSEK

A fenti adatelemzések eredményei alapján tehát megfogalmazható, hogy (1) a gazdasági helyzet meghatározza (növeli) a forráslelvási képességet, ami a munkanélküliség hatását kiszűrve is megmarad. A forráslelvási képesség további lényeges meghatározó tényezője azonban az EU-források lelvásának intézményi kerete: az adatok alapján ugyanis úgy tűnik, hogy (2) a hazai fejlesztési forrásokkal együttesen kezelt (integrált, de) uniós források által dominált fejlesztési intézményrendszerrel jellemezhető országokban magasabb abszorpció szint jellemző – a gazdasági- és munkanélküliségi helyzet hatásától eltekintve.

Fordított irányban; alapösszefüggésként (3) a forráslelvás mértéke növeli a gazdasági teljesítményt, azonban ez a hatás lényegében eltűnik, s alapvetően a korábbi gazdasági teljesítmény – illetve a többi kontextuális tényező – szerepe

a meghatározó ezen kérdésben. A forrásabszorpció tehát nem fejt ki meghatározó hatást a gazdasági teljesítményre.

A forráslelivási képességet a korrupció – mely az adatok alapján (4) inkább jellemző a kevésbé fejlett országok esetében, valamint az EU-s források dominálta fejlesztéspolitikai intézményrendszert alkalmazó államok körében – elterjedtsége is erőteljesen befolyásolja: (5) a kiterjedtebb korrupció csökkenti a támogatások felhasználásának mértékét, mely kapcsolat az egyéb – részben az előbbieken is jelzett, valamint a munkanélküliség és gazdasági teljesítmény – hatását kiszűrve is megmarad.

Összességében a (6) vizsgált gazdaságok teljesítőképességét a korrupció (is) meghatározza: rontja az országok fejlődési lehetőségeit – olyannyira, hogy hatását tekintve jelentősebb a forrásabszorpciós szintnél, s a legmeghatározóbb (korábbi) gazdasági teljesítmény után következik.

A fentiek alapján tehát a gazdasági fejlődés elősegítése érdekében olyan intézményi struktúrák működtetése szükséges, melyek a lehető legkevésbé érintettek a korrupciótól, hiszen a társadalmak eme rozsdásodottsága egyaránt csökkenti a gazdasági teljesítményt, és a fejlesztési források lelivásának mértékét – azaz az egyenlőtlenségek további növekedésének irányába hat.

HIVATKOZOTT IRODALOM

- BOD PÉTER ÁKOS (2006): *Bevezetés a gazdaságpolitikába*. Budapest: Aula Kiadó
- CAMPOS, NAURO F. – GIOVANNONI, FRANCESCO (2007): Lobbying, corruption and political influence. *Public Choice*, 131 (1-2): 1-21.
- CPI (2010): Gyakran ismételt kérdések. Transparency International Korrupció Érzékelési Index (Corruption Perceptions Index – CPI) 2010. Forrás: www.transparency.hu/uploads/docs/CPI_2010_GYIK.doc (letöltve: 2011. augusztus 29.)
- ELSTER, JON (2006): A társadalom fogaskerekei (Társadalmi intézmények). In Lengyel György – Szántó Zoltán (szerk.): *Gazdaságpszichológia*. Budapest: Aula Kiadó, 83-90.
- FARKAS ÁKOS (1998): Az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek büntetőjogi védelme és a korrupció. In Gombár Csaba – Hankiss Elemér – Lengyel László – Volosin Hédi (szerk.): *Írások a korrupcióról*. Budapest: Helikon Kiadó – Korridor (Korridor Kötetek), 313-328.
- FERRY, MARTIN – GROSS, FREDRIKE – BACHTLER, JOHN – McMASTER, IRENE (2007): *Turning Strategies into Projects: the Implementation of 2007-13. Structural*

- Funds Programmes. Improving the Quality of Structural Funds Programming through Exchange of Experience. *IQ-Net Thematic Paper* No. 20 (2) University of Strathclyde (U. K.), European Policies Research Center. Forrás: [http://www.eprc.strath.ac.uk/iqnet/downloads/IQ-Net_Reports\(Public\)/ThematicPaper20\(2\)Final.pdf](http://www.eprc.strath.ac.uk/iqnet/downloads/IQ-Net_Reports(Public)/ThematicPaper20(2)Final.pdf) (letöltve: 2012. augusztus 14.)
- FORMAN BALÁZS (2000): *Regionális politika az Európai Unióban*. Budapest: VÁTI
- FORMAN BALÁZS (2001): *Az Európai Unió strukturális és előcsatlakozási alapjai*. Budapest: Európai Bizottság Magyarországi Delegációja
- GARDINER, JOHN A.–LYMAN, THEODORE R. (2004): A korrupcióellenes intézkedések logikája. In Gulyás Gyula (szerk.): *Politikai korrupció*. Budapest: Aula Kiadó, 248-260.
- GOMBÁR CSABA (1998): A korrupció mint közrössz. In Gombár Csaba–Hankiss Elemér–Lengyel László–Volosin Hédi (szerk.): *Írások a korrupcióról*. Budapest: Helikon Kiadó – Korridor (Korridor Kötetek), 47-87.
- HANKISS ELEMÉR (2004): A korrupció csapdája. In Hankiss Elemér: *Társadalmi csapdák és diagnózisok. Tanulmányok a hetvenes évekből*. Budapest: Osiris Kiadó, 53-90.
- HANSEN, NILES M. (ed.) (1974): *Public Policy and Regional Economic Development. The Experience of Nine Western Countries*. Cambridge, Mass: Ballinger Publishing Company
- HIRSCHMAN, ALBERT O. (1995): *Kivonulás, tiltakozás, hűség. Hogyan reagálnak vállalatok, szervezetek és államok hanyatlására az érintettek?* Budapest: Osiris Kiadó
- HORVÁTH GYULA (2001): Az Európai Unió strukturális és kohéziós politikája. In Horváth Gyula (szerk.): *Az Európai Unió strukturális és kohéziós politikájának szabályozása*. Pécs: MTA Regionális Kutatások Központja, 13-39.
- KELLER TAMÁS–SIK ENDRE (2009): A korrupció észlelése, elfogadása és gyakorlata. In Tóth István György (szerk.): *TÁRKI Európai Társadalmi Jelentés 2. – Gazdasági attitűdök*. Budapest: Táarki Zrt., 167-182. Forrás: http://www.tarsadalomkutatas.hu/kkk.php?TPUBL-A-909/publikaciok/tpubl_a_909.pdf (letöltve: 2011. szeptember 8.)
- KENGyel ÁKOS (2001): A fejlettségi különbségek mérséklődése az Európai Unióban. In Horváth Gyula (szerk.): *Az Európai Unió strukturális és kohéziós politikájának szabályozása*. Pécs: MTA Regionális Kutatások Központja, 148-156.
- KENGyel ÁKOS (2008): *Kohézió és finanszírozás. Az Európai Unió regionális politikája és költségvetése*. Budapest: Akadémiai Kiadó

- KIRBIŠ, MONIKA (2011): The Importance of European Funds in reducing Disparities in Development between European Regions and Creating an Optimal Model for Absorption of European Funds. (What Future for Cohesion Policy? An Academic and Policy Debate. Regional Studies Association Conference 2011) Forrás: <http://www.regional-studies-assoc.ac.uk/events/2011/mar-slovenia/papers/Kirbis.pdf> (letöltve: 2012. augusztus 14.)
- KRÁNITZ MARIANN (2003): Prológus, avagy néhány gondolat a korrupcióról. In Kránitz Mariann (szerk.): *Korrupció Magyarországon I.* Budapest: Transparency International Magyarországi Tagozata Egyesület East-West Management Institute, 7-18.
- LŐRINCZ LÁSZLÓ (2007): A járadékszerzés elmélete. *Kormányzás, közpénzügyek, szabályozás.* (1): 105–125. Forrás: http://www.kormanyzas.hu/071/04_lorincz_jaradek.pdf (letöltve: 2011. április 14.)
- MITCHELL, WILLIAM C.–MUNGER, MICHAEL C. (2004): Az érdekcsoportok közzagdasági modellje. *Századvég.* 34 (4): 129-170. Forrás: <http://www.szazadveg.hu/files/kiadoarchivum/mitchel34.pdf> (letöltve: 2011. április 13.)
- MOKSONY FERENC (2005): A hatáselemzés módszerei. In *A fejlesztéspolitikai intézkedések társadalmi hatásainak vizsgálata.* Budapest: TÁRKI, 41-112. Forrás: <http://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a766.pdf> Letöltve: 2007. június 2.
- NEMES NAGY JÓZSEF (2005): Fordulatra várva – a regionális egyenlőtlenségek hullámai. In Dövényi Zoltán–Schweizer Ferenc (szerk.): *A földrajz dimenziói.* Budapest: Magyar Tudományos Akadémia Földrajzi Kutatóintézet, 141-158.
- OLSON, MANCUR (1997): *A kollektív cselekvés logikája. Közjavak és csoportelmélet.* Budapest: Osiris Kiadó
- POLÁNYI KÁROLY (1976): *Az archaikus társadalom és a gazdasági szemlélet.* Budapest: Gondolat Kiadó
- ROSE-ACKERMAN, SUSAN (2004): Mely bürokráciák legkevésbé korrumpálhatók? In Gulyás Gyula (szerk.): *Politikai korrupció.* Budapest: Aula Kiadó, 167-188.
- STIGLER, GEORGE J. (1989): Az állami szabályozás elmélete. In Stigler, George J: *Piac és állami szabályozás. Válogatott tanulmányok.* Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó: 325-352.
- SZÁNTÓ ZOLTÁN–TÓTH ISTVÁN JÁNOS–VARGA SZABOLCS–CSERPES TÜNDE (2012): Gazdasági érdekcsoportok, szabályozási kudarcok, járadékvadászat és korrupció. In Szántó Zoltán–Tóth István János–Varga Szabolcs (szerk.): *A (kenő)pénz nem boldogít? Gazdaságszociológiai és politikai gazdaságtani elemzések a magyarországi korrupcióról.* Budapest: BCE Szociológia és Társadalompolitika Intézet Korrupciókutató-központ, 73-99.

- SZÁNTÓ ZOLTÁN–TÓTH ISTVÁN JÁNOS–VARGA SZABOLCS (2012): A korrupció társadalmi és intézményi szerkezete. Korrupciós tranzakciók tipikus kapcsolatháló-konfigurációi Magyarországon. In Szántó Zoltán–Tóth István János–Varga Szabolcs (szerk.): *A (kenő)pénz nem boldogít? Gazdaságszociológiai és politikai gazdaságtani elemzések a magyarországi korrupcióról*. Budapest: BCE Szociológia és Társadalompolitika Intézet Korrupciókutató-központ, 57-73.
- SZÁNTÓ ZOLTÁN (1997): Megbízóik, megbízottak és kliensek. Vázlat a korrupció fogalmáról. *Szociológiai Szemle*, (4): 109-114.
- SZIGETI ERNŐ (2007): *Az állam területi és helyi szervei, működésük térbeli keretei*. IV. Budapest. Forrás: http://www.kszk.gov.hu/data/cms19144/16_resztan_szigeti_kataszter_070625d.pdf